

Eiropas sociālo partneru organizāciju pārstāvība — pārtikas un dzērienu ražošanas nozare

Kopsavilkums

Ievads

Šā pētījuma nolūks ir nodrošināt vajadzīgo informāciju, lai sekmētu nozaru sociālo dialogu pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē. *EIRO* pārstāvības pētījumi tiek veikti pēc Eiropas Komisijas lūguma, un šo pētījumu cikla mērķis ir apzināt sociālo partneru interešu pārstāvības apvienības, ar kurām Komisijai jākonsultējas saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) noteikumiem. Šajā pētījumā ir apzinātas atbilstošās dalībvalstu sociālo partneru organizācijas pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē, izmantojot lejupēju pieeju (uzskaitot Eiropas organizāciju dalībniekus) un augšupēju pieeju, iesaistot Eiropas Rūpniecisko attiecību novērošanas centra (*EIRO*) valstu korespondentus.

Eiropas sociālā dialoga efektivitāte ir atkarīga no nozares atbilstošo valsts apvienību pārstāvības, jo Eiropas sociālajā dialogā var piedalīties tikai pietiekami pārstāvētas apvienības.

Valsts apvienību uzskata par atbilstošu nozares interešu pārstāvības apvienību, ja tā atbilst šādiem kritērijiem:

- apvienības darbības joma attiecas uz nozari;
- apvienība regulāri iesaistās nozares darba koplīgumu slēgšanā un/vai ir saistīta ar jebkuru atbilstošu Eiropas interešu pārstāvības apvienību.

Eiropas apvienību uzskata par atbilstošu nozares interešu pārstāvības apvienību, ja tā ir Komisijas sarakstā, kurā ir iekļautas interešu pārstāvības organizācijas, ar kurām Komisijai nozares interesēs ir jākonsultējas saskaņā ar LESD 154. pantu, un/vai piedalās ar nozari saistītā Eiropas sociālajā dialogā, un/vai ir lūgusi ar to konsultēties saskaņā ar 154. pantu.

Nozares definīcija

Šajā pētījumā pārtikas un dzērienu ražošanas nozare ir definēta saskaņā ar saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju Eiropas Kopienā (*NACE*) (2. red.), lai konstatējumi būtu salīdzināmi starp valstīm. Konkrētāk, šī nozare ir apzīmēta ar *NACE* 2. red. klasifikācijas kodu C 10 (pārtikas produktu ražošana) un kodu C 11 (dzērienu ražošana).

Ekonomiskie apstākļi

Nodarbinātības raksturojums

Saskaņā ar *Eurostat* datiem 2010. gadā ES 27 valstīs šajā nozarē bija nodarbināti vairāk nekā 4 739 900 cilvēku, no tiem vairāk nekā 90 % — pārtikas produktu ražošanā. Nodarbināto skaits nozarē ir tikai 2 % no kopējā nodarbināto skaita ES 27 valstīs, bet nozares īpatsvars ES 27 valstu kopējā IKP ir 2 %. Abās apakšnozarēs vairāk nekā 58 % strādājošo ir vīrieši, bet lielāks nodarbināto sieviešu skaits salīdzinājumā ar dzērienu ražošanu (29 %) ir pārtikas ražošanā (43 %), turklāt abi šie rādītāji ir zemāki salīdzinājumā ar sieviešu vidējo īpatsvaru ES 27 valstu kopējos nodarbinātības rādītājos (45,5 %). Šajā nozarē nav daudz pašnodarbināto un mācekļu, izņemot Vāciju, Grieķiju un Itāliju, kur šāds statuss ir vairāk nekā 20 % strādājošo.

Pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē ir aptuveni 310 000 uzņēmumu, kas darbojas vietējā un reģionālā līmenī, kā arī pasaules tirgū. Lielāko daļu produktu piedāvā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) un pasaules mēroga uzņēmumi. MVU nodrošina aptuveni 48,5 % no kopējā apgrozījuma un 63 % no kopējā darbavietu skaita, bet lielle uzņēmumi, kuru īpatsvars uzņēmumu vidū ir tikai 0,9 %, — 51,5 % no apgrozījuma un 37 % no darbavietu skaita.

Jaunākās norises

Finanšu krīze zināmā mērā ir skārusi pārtikas un dzērienu ražošanas nozari, lai gan ne tik ievērojami kā citas nozares. Nodarbināto skaits sāka

samazināties 2008. gada trešajā ceturksnī un turpināja kristies līdz 2010. gadam, bet tad atkal sāka palielināties.

Svarīgākais pārmaiņu virzītājspēks, kas ietekmē nozari, ir globalizācija. Starptautiskās tirdzniecības pieauguma un kapitālieguldījumu pārrobežu mobilitātes rezultātā ir notikušas ievērojamas tirgus un tirdzniecības modeļu pārmaiņas. Tajā pašā laikā tirdzniecības liberalizācija un jaunietekmes ekonomiku uzplaukums ir nodrošinājis jaunas tirgus iespējas, kā arī jaunus konkurences avotus. Pašlaik nozarei problēmas rada klientu bažas par cenām, pārtikas nekaitīgumu un ietekmi uz veselību, kā arī zems darba ražīguma līmenis un pētniecības un inovāciju nepietiekama attīstība.

Interesešu pārstāvība valsts līmenī

Arodbiedrības

Aktīvu arodbiedrību biedru skaits ir ļoti dažāds, svārstoties no vairāk nekā 1,5 miljoniem (*UNITE* Apvienotajā Karalistē) līdz tikai dažiem desmitiem *POMYN* biedru Grieķijā. Šī lielā dažādība drīzāk atspoguļo tautsaimniecību lieluma un organizāciju darbības jomas plašuma atšķirības, nevis spēju piesaistīt biedrus.

Visās 27 valstīs ir reģistrēta vismaz viena ar nozari saistīta arodbiedrība. Kopumā tika apzinātas 96 ar nozari saistītas arodbiedrības, kas atbilst kritērijiem, lai tās varētu iekļaut pārstāvības pētījumā, un tās atspoguļo plurālistisku sistēmu. Sešās valstīs ir reģistrēta tikai viena ar nozari saistīta arodbiedrība, piecās valstīs divas, bet trijās valstīs — trīs arodbiedrības. Trīspadsmit valstīs ir reģistrētas četras un vairāk ar nozari saistītas arodbiedrības, atklājot sadrumstalotu ainu.

Darba devēju organizācijas

Kopumā tika apzinātas 115 ar nozari saistītas darba devēju organizācijas 24 valstīs. Trijās valstīs (Kiprā, Lietuvā un Maltā) nav nevienas ar nozari saistītas darba devēju apvienības. Deviņās no 24 valstīm, kurās ir darba devēju apvienības, vismaz daļa no uzskaitītajām organizācijām nepiedalās darba koplīgumu slēgšanā. Principā uzņēmēju interesešu pārstāvības un tirdzniecības organizācijas var nodarboties arī ar citām, ar sociālo partneru attiecībām nesaistītām interesēm, un pārtikas un dzērienu ražošanas nozare ir viens no šādiem piemēriem.

No 24 valstīm, par kurām ir sniegta informācija attiecībā uz situāciju ar nozari saistītu organizāciju jomā, deviņās valstīs ir izveidota tikai viena

organizācija, bet deviņās no 24 valstīm (37,5%) ir reģistrētas četras un vairāk organizācijas. Tādējādi tiklab starp arodbiedrībām, kā starp darba devēju organizācijām pārsvarā pastāv plurālistiskas apvienību sistēmas, lai gan tas vairāk attiecas uz darba devēju organizācijām.

Darba koplīgumi

Nozares darba koplīgumu aptvēruma ziņā no 21 valsts, par kurām ir pieejami dati, desmit valstīs reģistrētais darba koplīgumu aptvērums ir vismaz 50%. Turklāt deviņās no šīm desmit valstīm aptvērums ir 80% vai augstāks. Tas liecina, ka darba koplīgumu aptvērums Eiropas valstīs ir lielā mērā polarizēts. Šajā ziņā ar visaugstākajiem rādītājiem izceļas Skandināvijas valstis, Beļģija, Austrija, Spānija un no jaunākajām dalībvalstīm Slovēnija un Rumānija, bet samērā zemi rādītāji ir raksturīgi Portugālei, Apvienotajai Karalistei un vairumam pārējo jaunāko dalībvalstu.

Interesešu pārstāvība Eiropas līmenī

Pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē organizācijas, kas ir iekļautas Eiropas Komisijas sarakstā kā sociālo partneru organizācijas, ar kurām Komisijai jākonsultējas saskaņā ar LESD 154. pantu, ir Eiropas Pārtikas, lauksaimniecības un tūrisma arodbiedrību federācija (*EFFAT*), kas pārstāv darba ņēmējus, un *FOODDRINKEUROPE*, kas pārstāv darba devējus.

EFFAT ir piederīgas 54 ar to tieši saistītas organizācijas 25 dalībvalstīs, un 39 no tām piedalās nozares darba koplīgumu slēgšanā. Jāatzīmē, ka Polijā un Portugālē lielākā daļa no pētījumā iekļautajām arodbiedrībām nav piederīgas nevienai Eiropas organizācijai. *FOODDRINKEUROPE* ir piederīgas 24 ar to tieši saistītas organizācijas 22 dalībvalstīs, un desmit no tām piedalās nozares darba koplīgumu slēgšanā. Tā kā *FOODDRINKEUROPE* ir piederīgs tikai 21% darba devēju organizāciju, ievērojams skaits ar nozari saistītu ES darba devēju organizāciju nav *FOODDRINKEUROPE* dalīborganizācijas.

Secinājumi

Pārtikas un dzērienu ražošanas nozares leņķa analīze ES 27 valstīs liecina, ka šajā nozarē par svarīgākajām ES mēroga darba devēju un darba ņēmēju pārstāvības organizācijām būtu jāuzskata *EFFAT* (darba ņēmēju pusē) un *FOODDRINKEUROPE* (darba devēju pusē).

Papildu informācija

Ziņojums *Representativeness of the European social partner organisations: Food and drink sector* ("Eiropas sociālo partneru organizāciju pārstāvība — pārtikas un dzērienu ražošanas nozare") ir pieejams:
<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1207014s/index.htm>

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar informācijas koordinatori Camilla Galli da Bino, rakstot uz e-pastu: gdb@eurofound.europa.eu